

te maken; want dat doende zult gij nimmermeer struikelen.

Wie de brochure van Dr Impeta heeft gelezen zal bemerkt hebben, dat Dr I. over mijn behandeling van dezen tekst in het „Jongelingsblad“ al zeer slecht te spreken is.

Vooreerst trof hem, dat ik in dit geval Calvijn niet citeerde. Dr I. vindt dat zelfs „opmerkelijk“. Want Calvijn zou in dezen tekst nu net precies het omgekeerde willen lezen als ik er in vond! Dat niet-citeeren van Calvijn in dit geval was dus wel eenigszins verdacht! Verder spreekt Dr I. ervan, dat ik gepreoccupeerd was „uit anderen hoofde vooringenomen“ en daarom de zelf-analyse enz. „uit den gedachten gang van dit roerend Petrus-woord“ weg-redeceerde.

Het oordeel van Dr I. is in dit geval niet mak. Laten we evenwel zien, hoe de zaken in werkelijkheid staan.

Wanneer onder ons tot voor kort deze tekst werd besproken, bepreet of aangehaald, dan was ieders overtuiging, dat Petrus in dit vers spreekt over de uitverkiezing, dus over dat onveranderlijk voornemen Gods, door hetwelk Hij vóór de grondlegging der wereld een zekere menigte van menschen, niet beter of waar-diger zijnde dan anderen, uit het geheele menschelijke geslacht naar het vrije welbehagen zijns willens in Christus heeft uitverkoren.

Uitgaande van deze beschouwing werden dan de andere elementen van den tekst belicht, zoo b.v. „roeping“ en „vastmaken“ enz.

Nu heeft evenwel Prof. Greijdanus in zijn grooten commentaar op de brieven van Petrus een andere verklaring van dezen tekst gegeven. Deze n.l., dat met het woord „verkiezing“ door Petrus niet wordt aange-wezen „het eeuwig voornemen der verkiezing Gods“ maar „eene in den tijd vallende zaak“.

Bij de opvatting van Prof. Greijdanus sloot ik mij geheel en al aan in het „Jongelingsblad“. Ik schreef het in het begin van het artikel heel eerlijk en heel duidelijk.

En wie dit nu weet zal oogenblikkelijk verstaan waarom ik juist bij de bespreking van dit vers Calvijn niet citeerde, ja niet citeeren mocht! Calvijn immers huldigt de opvatting, dat Petrus hier wel van de uitverkiezing spreekt. En dan mag men de woorden van Calvijn, die hij in zijn verklaring van 2 Petr. 1:10 neerschrijft, wel gebruiken om een inzicht te krijgen in Calvijns beschouwing van de uitverkiezing en het verband, dat er is tusschen uitverkiezing en goede werken bestaat, maar niet als verklaring van dezen tekst. Als Prof. Greijdanus gelijk heeft dan gaan Calvijns woorden langs den tekst heen!

Ik kan dit misschien met een voorbeeld verduidelijken. Ik hoorde eens, dat een dominé ergens een preek gehouden had over Joh. 15:16: Gij hebt Mij niet uitverkoren, maar ik heb u uitverkoren enz. Genoemde dominé gaf „naar aanleiding van“ den tekst een uiteenzetting van de uitverkiezing. Nu kan die schildering van de uitverkiezing prachtig en best geweest zijn, maar de preek was toch niet uit den tekst, want Joh. 15:16 spreekt niet over de uitverkiezing van eeuwigheid, maar over het kiezen der twaalf tot apostel door Jezus Christus! En dat is heel wat anders.

En toen ik dan ook Prof. Greijdanus' verklaring van dezen belangrijken tekst doorgaf, kon ik Calvijn, als verklaarder van dezen tekst, niet langer volgen.

Hij heeft me buitengewoon verbaasd, dat een man als Dr I. tot deze eenvoudige conclusie niet is gekomen. Hij kende natuurlijk de exegese van Prof. Greijdanus. En al zou hij die afwijzen (ik krijg den indruk, dat hij dat doet, want hij citeert blijkbaar met instemming Calvijns opvatting; dat de verkiezing in den tekst het

laatst wordt genoemd „omdat de verkiezing meer gewicht heeft“) dan nog moest hij oogenblikkelijk inzien, dat een man, die in dezen Prof. Greijdanus volgt, ter nadere verklaring van den tekst aan Calvijn niets heeft, ook al is hij het met diens beschouwing op zichzelf heelmaal eens.

We willen nu den tekst zelf gaan bezien.

Om dat te kunnen doen, moeten we hem zien in den gedachten gang van Petrus' betoog.

Na den groet en de zegenbede van de eerste verzen, schildert Petrus in de verzen drie en vier de groote zegeningen, die de geloovigen ontvingen.

Door de Goddelijke mogendheid hebben zij alle dingen ontvangen, die tot het waarachtige leven en de echte godsvrucht behooren. Alle dingen — niets uitgezonderd. En ze ontvingen dat alles door de kennis van den Heere Jezus Christus, Die hen door Zijn eigen heerlijkheid en deugd krachtig, effectvol, geroepen had, zóó geroepen, dat ze moesten hooren en gingen gehoorzamen.

Door die heerlijkheid en kracht des Heeren zijn de groote en zeer kostbare beloften hun eigendom geworden. De verwerkelijking dier beloften is zelfs reeds begonnen! En die beloften werden geschonken, opdat zij daardoor de goddelijke natuur zouden deelachtig worden. Dat wil niet zeggen, dat ze eenmaal ver-godde-lijkt zullen zijn — dat gebeurt nooit met een schepsel — maar wel, dat ze vrij zullen worden, en in beginsel reeds zijn, van zonde, onreinheid, verderf, vergankelijkheid en dat hun gansche menschelijke natuur eenmaal zal worden verheerlijkt!

En dat alles werd geschonken, nadat ze door de genade Gods en in zijn kracht het verderf, dat heerscht in de menschenwereld, zooals zij leeft buiten God, ontvoden zijn. Het verderf n.l., dat wortelt in en veroorzaakt wordt door de begeerlijkheid.

In vers 5 neemt het betoog van Petrus een wending. Heeft hij in de voorgaande verzen den grooten rijkdom der geloovigen geteekend, nu gaat hij zeggen welke verplichting, welke roeping uit dien zegen voortvloeit. „Juist omdat God zoo rijke ontferming bewees, en wonderbare genade oefende, moeten de geloovigen met alle kracht de zonde vlieden en ijverig zijn in heiligmaking“, schrijft Prof. Greijdanus.

Omdat de geloovigen zóó gezegend zijn, moeten ze nu alle mogelijke toewijding, inspanning betoonen. En dan wel zoo, dat die toewijding een gevolg is van Gods genadewerk in hen, daar a.h.w. blijkt. Die groote krachtige toewijding moet openbaar worden in het betoonen van een reeks christelijke deugden, die de apostel met name noemt. Dat moet zoo worden bij de christenen. Petrus beveelt het eenvoudig.

Al deze deugden komen voort uit het geloof. Ze waren er in kiem reeds in en ze komen door de oefening, de betooning des geloofs daaruit a.h.w. te voorschijn. Als die volgende deugden niet gevonden worden wijst dat altijd op een tekort aan geloof.

En zoo lezen we dan: betoont in uw geloof deugd (= deugdelijkheid, kracht), in de deugd echter kennis, in de kennis echter matigheid (= ingetogenheid, zelf-beheersching), in de matigheid echter de standvastigheid (volharding), in de standvastigheid echter de godsvrucht, in de godsvrucht echter de broederliefde, in de broederliefde de liefde (tot allen).

Als zoo de roeping der geloovigen is geteekend, gaat Petrus in de volgende verzen deze roeping aandringen. Ze moeten vooral doen wat hij zegt, want als deze dingen aanwezig zijn bij de geadresseerden en toenemen bij hen, zullen ze hen niet onwerkzaam, noch onvruchtbaar laten ten aanzien van de kennis van den Heere Jezus Christus. Het strijden om gehoorzaam te zijn en het worstelen om die christelijke deugden voort te brengen, zal als vrucht opleveren een rijkere en diepere kennis van onzen Heere Jezus Christus.

dus Keppellius; ende Joannes Keteler, Oen, compariert.

3. Uht het getal der dienars hebben desse navolgende Ihre credentsen exhibeert: die van Harderwyck, die van der Elburch, die van Hattum, Nyckercken, ende Voorthuysen, ende voor guet gekent, ende die andere nyet hebben eenyge gemeente, sint sonder credentz breven admittiert. Gerardus Keppellius is gecompereert van wegen des Arnhemischen Classis, ende alsoe Georgius Buccus oock daer toe myt hem gecommittiert is, ende die credentzbreven ende instructie by sich hebbende, myt eene missive door Jacobum Fontani collegam aen hem geschreven, toegelacten is.

4. Joannes Voscule gevraecht synde quo titulo hy tot Epe in den dienst gecomen is, heeft daerop alsoe geresolveert dat die Classis daer van een guet benogen heeft, is oock vermaent, dat gelyck hy met consent der classis daer gecomen, oock alsoe die selfde plaetse sonder consent des classis nyt verlaten sall, des heeft die Classis hem geacordeert alle moegelicke hulp ende assistentie te doen, dat hy behoerlick onderholt cryge.

5. Peregrinus ab Hyerde pastoor toe Vaessen cracht eene acte int Nyebroek by hem onder- teykent tot den Classe geroepen synde, is gevraecht wat hy verstaet door dat woordt (die summa der christelicken leere den selfden actis) geefft voor antwoordt dat hy sich al noch verclaert met ons in die christelicke religie eens toe wesen, gelyck hy in den Actis int Nyebroek gehalten beckett ende beteykent heeft, oock hy 't toe belooft ende aengenomen binnen jaers toe Apeldorn sich tot des Heeren Nachtmal toe begeven ende sich alsoe der gemeente Gods in te lyven.

Worden evenwel bij iemand deze dingen niet gevonden, dan blijkt daaruit, dat zoo iemand blind is, kortzichtig — hij heeft vergeten de reiniging van zijn vroegere zonden, die verzinnebeeld en verzegeld werd door zijn doop.

En zoo komen we bij vers 10.

Omdat dat gevaar, in vers 9 genoemd, altijd dreigt, moeten de menschen aan wie Petrus schrijft zich te meer benaastigen om hun roeping en verkiezing vast te maken.

De vraag is nu: wat is de bedoeling van Petrus' woorden. Wat bedoelt hij met name met die roeping en die verkiezing.

Zooals reeds werd opgemerkt, is Prof. Greijdanus van oordeel, dat hier niet op de uitverkiezing wordt ge-doeeld.

Hij wijst er op, dat die twee woorden roeping en verkiezing heel nauw verbonden zijn. Er staat niet: uw roeping en uw verkiezing, maar: uw roeping en verkiezing. „Zij vormen een eenheid, wijzen op dezelfde zaak“, hoewel elk die van eenen anderen kant in het licht stellend. „De roeping gaat voorop, zóó dat verkiezing blijkbaar genomen wordt als gevolg, uitwerking, resultaat van de roeping, en dus als eene in den tijd vallende zaak, en niet als het eeuwig voornemen der verkiezing Gods, dat aan de roeping ten grondslag ligt en vooraf gaat. Hier wordt dus niet gesproken van een vast-maken van een raadsbesluit Gods, alsof dat door eenig menschelijk doen vastgesteld, maar dan ook losgeweld zou kunnen worden. Maar het gaat nu over hetgeen in den tijd geschied en aanwezig is en dus wijziging kan ondergaan, niet los van Gods eeuwig raad en nog minder tegen dien raad in, maar volgens dien raad, hoewel deze tevoren voor ons verborgen is. En dan wordt ook hier weer op menselijke wijze gesproken, inzonderd God Zijne begenadigden als menschen doet werkzaam zijn ook bij de uitwerking in hen van hunne verlossing en zaligheid, welke Hij hen deelachtig maakt.“

Petrus doelt dus op dat historische feit, dat Jezus Christus door Zijn gezanten ook in de plaatsen, waar de geadresseerden wonen, kwam om Zijn genade te schenken. Toen werden zij „geroepen“. Zeer werkelijk, zeer ernstig. En die roeping „is ook hier niet slechts een noodiging, doch eene roeping die zich gehoorzamen deed, en haren inhoud verwerkelijkt“. Die roeping draagt nu het karakter van een verkiezing — hoe weinigen hebben de roeping aanvaard en zoo 't heil ontvangen! Er is bij die roeping en in die roeping tegelijk een uitlezen, een uitkiezen, dus een daad die een schifting bewerkt.

We kunnen spreken van een verkiezende roeping, een roepende verkiezing, een verkiezing-in-roeping of: een roeping in verkiezing.

En die roeping-in-verkiezing moeten de geadresseerden vastmaken. „Bedeeld wordt een onbeweegbaar en onwankelbaar maken, zoodat er niet kan komen een losraken, wegdrijven, wegzinken, teloor gaan, ook niet in de moeilijkste omstandigheden en bij de verleidelijkste en heftigste aanvallen.“ En dat geschiedt door een waakzaam, godvruchtig leven. Prof. Greijdanus begint dan ook zijn verklaring van dit vers met deze woorden: „In vers 10 herhaalt de apostel zijne opwekking en vermaning van vss 5—7, hoewel in anderen vorm, en gezien in ander licht“. Z.I. gaat het hier om hetzelfde als waarvan Philip. 2:12—13 spreekt. „Het genadewerk Gods heeft Hij door Zijne roeping in hen tot stand gebracht. Zij moeten dat nu uitwerken, Philip. 2:12—13, door beoefening van deugden, in vss 5—7 voorgesteld, en het niet verwaarloosen, noch tegenstaan... Er moet een opwassen zijn in de genade en kennis van den Heere en Heiland.“

6. Reynerus Wyncopius heeft per literas sich ontschuldicht wegens synre kranckheit, welke excusatie voor guet aengenomen is.

7. Jacobus Schoonhavius, dienaar toe Herde sal sich prepareren ende bereyden tot het examen op den naesten thoecomenden classe, ende soe hy daerinne bequaem gevonden wordt, sal nae behoer in ministerio geconfermeert worden, myt als dan doende een proeffpredicatie, ende Johannes Zuytterius sal die examinatie doen.

8. Alsoe die broederen des Classis gesyen ende gelesen hebben die breven van placeet by den Joanni Hessello verleent tot die pastorie ende sculties toe Elspeet, wordt belast Gualtero de Bruyn die confirmatie te doen.

9. Wythelmo Wyrtsfeldio was operlaecht in vorige classe Timannum Alberti ministerio te confirmeren ende noch nyet gescheet, wordt hem noch selfde te doen bevoelen myt den eersten.

10. Petro Kintzio overlacht synde syne testimonia te verthoenen ende nu noch nyet gescheet, wordt hem wideromme bevoelen die selvighe te exhiberen in naest comende classe.

11. Die dienaren op den platten lande, die noch geen gemeenten hebben, sullen een mael des jaers sich verfugen tot die naeste plaetse daer men het Nachtmal bedienen sall, vermogens den furstelt in den voorgaende class aengelogen, doch soe eenighe dienaren waren die eenyge toegenughe van een gemeente toe stichten, sullen dat mogen doen, myt tot sich nemende eenighe Litmalen uit den steden offte dorpen.

12. Soe vele die lyckpredicatiën aengaet is besloten, dat men sal blyven by het gheue in den generali Synodo daer van gesloeten, ende dar van gheen

Acta van de Classis Neder-Veluwe

1592—1620.

Transcriptie van G. van der Zee, Herv. Pred.

XII.

Epe heeft een predikant. De pastoor van Vaassen houdt de zaak slepende. Aankomende predikanten. Vergoeding van kosten. Herbergiers. Actie tegen den pastoor van Ermelo. Legepredikanten. Ergernissen te Harderwijk. Deputaten.

Acta Classis binnen der Elburgh gehouden op den 18 July anno 1599.

1. Sint nae aenroepinghe des naems Goeds tot eenen presidem vercoren Wynandus Joannis, tot Assessorum Joannes Sanderus, tot scribam Timannum Alberti.

2. Sint op dessen classe gecompereert Ellardus Maenius, dyner toe Harderwyck, ende die E. Albert Brynck, olderlinck; Wynandus Joannis, diener toe Elburgh, Henrick Rynvysch, Senior; Joannes Sanderus, diener toe Hattum, Peter Schraesser, Senior; Joannes Zuytterius, diener tot Nykercken, Elbert Berntsz., Senior; Wesselus Joannis, diener toe Dornspick; Goeswinus Dorre, diener int Oldebroeck; Petrus Kintzius, diener toe Putten; Gualterus de Bruyn, diener toe Voorthuysen; Tilemannus Mylius, diener tot Nunspeet, Joannes Voscuel, diener toe Eep; Jacobus Schoonhavius, diener toe Heerde; Joannes Hesselius, diener tot Elspeet; Timannus Albertus, diener toe Garder; wegen des Overveluschen Classis Gerar-

Als me e
geerd kan n
geschrift als
voortgaat
ta 't vastmal
easter gaan
gehoorzamen
den naaste.
tekst van ge
merkenoverw
Dat 't hier
erijder der ge
indelijk uit
dingen (Prof
de verzen 5—
struikelende
dus. Dat is
der roeping-
door de gel
boen ze dat
hoorzamer w
door de zond

Denken we
— dan is 't
ziet zijn leze
ters. (Prof.
voor het eers
ehen hen, é
van uwe ro
geroepen (zie
Van dat po
kenmerken"
helpen, is hi
En dan tem
Calvijn bij de
daarover d
H.

Naschri
voor zijn bel
eer de plaat
ngels I, 12. E
ghen des N
baac Jansz
magine (zoo
ngels), en da
aldus:

2 Cor. 13.
5

Bovendien
der drie form
tekst ook hee
nde van die u
naar den offi
Al meer aan
vending van

1) Spatieërin

MUZI

„Patri
(in Dr

Ging Dr Pe
dra hij zijn

weyder men

13 Ad Synoc
den 14 art. c
hem afgesch
worde, dat a
Classicale ver
machten rest

14. Gualter
terio durch
den 16 Art. *

15. Die die
s-graven Ha
sullen deselv
lesen ende d

16. Sint noe
len platten la
wenden, om c

17. Men sal
dachtenisse
den Synodo

18. Gevraech
harberghe ho
dronckenscha

ende diacone
men sulcke l

19. Belangen
toe Oosterwo
wordt gevond

mael gelede
beemt betring
hem te hande

verschryven
poreeren.

20. Dwyle Jo

voor juris jegg

leze dingen niet ge-
zoem iemand blind is,
de reiniging van zijn
d en verzegeld werd

noemd, altijd dreig,
trus schrijft zich te
eping en verkiezing

doeling van Petrus
me met die roeping

Prof. Greijdanus van
verkiezing wordt ge-

woorden roeping en
jn. Er staat niet: uw
uw roeping en ver-
vrijzen op deze
eenen anderen kam
g gaat voorop, zoo
renomen wordt
sultaat van de
in den tijd val
et eeuwig voor-
ods, dat aan de
ligt en vooral
oken van een vast-
alsof dat door enig
dan ook losgewoeld
at nu over hetgeen
en dus wijziging kan
wigen raad en na
volgens dien raad,
rborgen is. En dan
ke wijze gesproken,
als menschen doet
g in hen van hunne
deelachtig maakt
sche feit, dat Jesus
de plaatsen, waar
om Zijn genade te
en". Zeer werkelijk
ok hier niet slechts
te zich gehoorzamen
". Die roeping dringt
og — hoe weinigen
so "heil ontvangen!
roeping tegelijk een
ad die een schifting

leerende roeping, een
g-in-roeping of: een

ten de geadresseer-
n onbewoogbaar en
iet kan komen een
loor gaan, ook niet
ij de verdelijck-
geschiedt door een
Greijdanus begint
met deze woorden:
ostel zijne op-
n vss 5—7, hoe
n ander licht". Zi
van Philip. 2: 12—13
eft Hij door Zijn
Zij moeten dat nu
oefening van drag
niet verwaarlozen,
wassen zijn in de
n Holland."

er literas sich ont-
heit, welke ex-
is.
ier toe Herde sal
tot het examen
classe, ende soo
t wordt, sal nae
ert worden, myt
atie, ende Johan-
ie doen.
issis gesyen ende
t placet by den
ie pastorie ende
ast Gualtero de

erlaicht in vorighe
sterio te confir-
wordt hem noch
t eersten.
e syne testimonia
gescheet, wordt
selvighe te exhibi-

lande, die noch
n mael des jaers
se daer men het
gens den furstell
ogen, doch soo
yghe toegenuge
ullen dat mogen
enighe Litmaten

ngaat is besloten,
in den generali
dar van gheen

Is me een raadsel hoe Dr Impeta mij gepreoccu-
erd kan noemen als ik den inhoud van dezen tekst
schrijf als een dringende oproep tot levensheiliging,
voortgaande bekeering, tot inniger gehoorzaamheid.
ta vastmaken van roeping en verkiezing noem een al-
sier gaan gelooven, al trouwer belijden, al inniger
gehoorzaam, al vuriger gaan liefhebben onzen God en
on naaste. En daarom van oordeel ben, dat in onzen
kst van geen zelf-analyse en zielonderzoek en ken-
merkenoverweging sprake is.

Dat 'thier over voortgaande heiligmaking, over den
rijd der gehoorzaamheid gaat, blijkt toch ook wel
uidelijk uit 't laatste deel van dit vers. Dat luidt: deze
ingen (Prof. Greijdanus: n.m.l. het in dit vers, en in
de verzen 5—7 genoemde) doende zult gij nimmermeer
struikelen, d.l. vallen in zonde! Daarom gaat het
is. Dat is het doel en het loon van het vastmaken
er roeping-en-verkiezing. Het dienen van den Heere
oor de geloovigen staat hier voor de mandacht.
doen ze dat in trouwe toewijding, dan zullen ze al ge-
hoorzamer worden en de zonde al meer overwinnen en
oor de zonde al minder overwonnen worden.

Denken we nu tenslotte aan het bekende vraagpunt
— dan is 't antwoord niet moeilijk te geven. Petrus
st zijn lezers als geloovigen. Hij noemt hen broe-
ers. (Prof. Greijdanus: Hij gebruikt dit woord nu
vor het eerst. Hij maakt daardoor eene scheiding tus-
schen hen, en wie hij in vs 9 teekende.) Hij spreekt
an uwe roeping en verkiezing. Zij zijn krachtigdadig
gevoelen (zie boven). Zie bovendien ook vers 12!

Van dat pogen om twijfelaars door 't gezicht op hun
kenmerken" weer aan de zekerheid des geloofs te
elpen, is hier met geen woord sprake!

En dan tenslotte: hoe te denken over de woorden van
Gulvin bij dezen tekst?

Daarover de volgende week.

H.

C. V.

Naschrift. Een lezer, dien ik hier van harte dank
vor zijn belangstelling, schrijft mij nog een en ander
over de plaats van 2 Kor. 13:5 in de Dordtsche Leer-
regels 1, 12. En wel dit, dat in de Acta ofte Handel-
ingen des Nationalen Synodi (Uitgave Dordrecht —
Jansz Canin 1821) 2 Kor. 13:5 is genoteerd en
margine (zooals alle tekstverwijzingen in de Leer-
regels), en dan wel op de hoogte van den eersten zin
aldus:

Van dese hare eeuwige ende onver-
anderlycke Verkiezinghe ter saligheit
worden de uytvercorene 't syner tyt
hoe-
wel by verscheydene trappen ende met
onghelijcke male versekert:" etc.

Bovendien schrijft dezelfde lezer, dat Kuypers uitgave
der drie formulieren uit het jaar 1883, den bedoelden
tekst ook heeft na het woord: verkerd. In de voor-
rede van die uitgave pag. XII zegt K., dat hij de canones
naar den offic. tekst van Canin 1821 heeft afgedrukt.
Al meer aanwijzingen dus voor de Calvijnische aan-
vaarding van den tekst in de Dordtsche leerregels.

1) Spatieëring hier en later van ondergeteekende.

MUZIKALE KRONIEK

„Petrus Datheens Psalmen Davids“
(In Dr J. Pollmann's „Ons Eigen Volkslied“)
door Jan Zwart.

V.

Ging Dr Pollmann reeds bedenkelijk mank zoo-
ra hij zijn hoofdstuk over „Datheens Psalmen

weyder mentie toe maeken in ghene classibus.
13 Ad Synodum te refereren, dat die gravamina in
den 14 art. des lastgehalden Synodi binnen Arn-
hem aangeschaft worden, ende dat gevurderd
worde, dat alle onkosten op alle Synodale ende
Classicale vergaderinghe by den dienaren gedaen
machten restitueert worden.

14. Gualterus de Bruyn is geconfermeert in mini-
sterio durch Wythelmus Wyrzfeldius vermogens
den 16 Art. des vorigen geholden classis.

15. Die dienaren die acta nationalis Synodi in
8-graven Haghe geholden noch nyet en hebben
ullen deselvighe becomen, oer kerckenraet voor-
lesen ende dieselvighe onderleyken.

16. Sint nochmaels die dienaren vermaent worden
ten platten lande alle moegelicke vlydt voor toe-
wenden, om die leere des Catechismi in te voeren.

17. Men sal die begheerte Wythelmi Tome. in ge-
dachtenisse holden, ende men sal desse saecke
den Synodo voordragen.

18. Gevraecht synde offte diegenyge die openbare
barberghen holden, alderhande volck settende tot
dronckenschap, men oock sal tot olderlingen
ende diaconen verkeesen, wordt geantwoort, dat
men sulcke luyden geensyns sal toelaeten.

19. Belangende die saecke Joannis Nuckii, pastor
loe Oesterwolde, welke tot noch toe onbequam
wordt gevonden ad ministerium, wordt voor dit
maell geleden in syne dienst, bish dat men ver-
neemt betringhe synre leere, ende daerna myt
hem te handelen nae behoer, ende sal hem oock
verschryven om op toecomende classe te com-
pareeren.

20. Dwyle Joanni Floekeno was bevolen te agieren
voor juris jegens Georgius de Cool, ten eynde hy

21. Die getuichnisse Joannis Keteler, Pastoor tot
Oen, die hy van de Classe te Myddelstum die
kercke ter Elburgh vertoont heeft, dwyle hie
eenygermaten dessen classi suspect geacht wordt,
sal tot Dom. Joannem Nycasium gesonden wor-
den, ende om te vernemen, offte deselvighe wetlick
offte van warden es.

22. Offt men oock ruyter ende soldaten buytens
Lantz heercomende ende hyer getrouwt hebbende
sonder wellicke getuichnisse sal copuleeren, dit
ad Synodum te brengen.

23. In gedachtenisse te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

24. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

25. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

26. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

27. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

28. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

29. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

30. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

31. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

32. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

33. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

34. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

35. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

36. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

37. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

38. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

39. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

40. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

41. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

42. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

43. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

44. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

45. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

46. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

47. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

48. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

49. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

50. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

51. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

52. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

53. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

54. Alsoe Georgius Bucerii vrouwe vergangen wyn-
ter voor den vian binnen Harderwyck gevluet ende
geweeken was, ende aldaer die Gemeente Gods
geen cleyne argenisse gegeven myt die overdadicht
der klederen, oock dat die selvighe Bucerus een
gevecht myt syn broder geholden heeft ende een

55. Die gedachte in te halden, soe eene guede ge-
leerde Schoolmeester muchte voor vallen die van
Nykercken per literas muchte condit gemaect

56. Op den Synodum aen te holden, dat versocht
worde, dat die grove ende grouwelicke sonde,
als dootslach, ehebrueck, blootscande, vrouw
sachet (schaken) datelick gestrafft ende geweert
mach worden.

57. Alsoe syne Exe. vyff dienaren vurdert int leger
by sich te hebben, toe weten twe uit Hollandt
eene uit Zelandt, eene uit freeslandt ende een uit
Gelderlandt, welke sal uit die vyver classibus ge-
nomen worden, desse saecke wordt gesuspendeert
tot den toecomende classen Arnhemiensem.

„psalmboeken gebonden ende ongebonden tot niet
„ende maculatuer souden werden“. Dat was enkel
„te Dordrecht. Verandering behoorde dus „pre-
ventive ende met voorgaende waerschouwinge, soo
„de liefde heyscht, voorgenoemen“ te worden. De
„Dordtsche drukkers, en zeker ook de andere,
„waren gaarne bereid, met den voorz. Giels te
„handelen over syne schae“. „Met haesten wth
„Dordrecht den XIX Octobris 1579“.

Ongetwijfeld zijn het wel in de eerste plaats de
boekdrukkers-uitgevers geweest die hemel en aarde
bewogen hebben, hun Datheen-oplagen niet tot
„maculatuer“, tot misdruk te zien gedegradeerd,
tot waardeloos scheurpapier.

Of dit nu voortspoot uit „de onuersaemde ghie-
righeyt veler bouckdruckeren, die daer een on-
wisperekelike schade daeghelicks aenbringhen der
ghomeyner weluaert“, waarover Utenhove zich
beklaagde toen hij genoodzaakt was voor zijn ver-
beterde Psalmrijmen een anderen drukker te zoe-
ken, zullen we maar buiten beschouwing laten —
om echter te zeggen als Dr Pollmann doet:

„De Psalmen van Datheen hadden doorden in-
vloed van zijn persoon de hegemonie
verworven, in een tijd waarin geen andere volledige
psalmvertaling naast de zijne stond. Zij hadden ge-
klonken op de brandstapels; zij bleven gehandhaafd
door het Conservatisme, dat weldra een kenmerkende
eigenaenschap van het Calvinisme zou worden, en door
het noodlot, dat Marnix, in den beginne de eenigste
mededinger van hetekenis, tot een verrader van Ant-
werpen stempelde“.

zie, dat lijkt ons allemaal wel een tikje al te ge-
zoekt om niet te zeggen al te sensationeel, ver-
geleken bij de tamelijk nuchter-zakelijke overwe-
gingen van hierboven. Want zooals men reeds
heeft kunnen constateeren, zijn Datheens psalm-
berijmingen niet gekozen om den persoon, maar
om de uniformiteit die zij brachten met 't Fransch-
Zwitsersch Kerkgezag en „daerom“ als Datheen
zelf zegt: „dat de Psalmen alle (myns wetens) nooyt
„bequaemelyck en zyn overgeset geweest, om stich-
telyck in der Gemeynen te singen; ende om dat
„zy, die de Psalmen eensdeels overgeset hebben,
„uytdruklyk ende ernstig begeert hebben, dat
„men haer werk soude laten blijven: „Ende soo daer iemandt ware, die wat
„maeken wilde, dat hy dat van nieuws
„doen soude“.

Natuurlijk zal ook de groote bemindheid van
Datheen bij het volk, wel een woord meegesproken
hebben. Er kan een kern van waarheid liggen in
wat Dr A. Kuypers schreef („Petrus Datheens“ door
Dr Th. Ruys) „Wat vroeg het volk, of een enkel
„vers min juist het oorspronkelijke weergaf, of
„een slepend stopwoord wat sleurig achteraan
„kwam hinken, of niet elke taalvorm op onbe-
„smette zuiverheid bogen kon! Het was immers
„hun psalmboek, dat boek dat zij met doodsangst
„soms voor het spiedend oog verborgen hadden,
„dat hen gesterkt had in de ure des gevaars, en
„van welks bladen zij iets van Gods geest hadden
„opgevangen, — en dat boek wilde men hun roo-
„ven, op dat heilig boek was het gemunt!“

Tóch lijkt ons in het generaal genomen ook dit
niet geheel en al juist, want dat niet overal zulk
een gevoeligheid voor Datheen leefde, blijkt wel
uit Vulcanus' hiervóór genoemde Remonstrantie,
als hij aanvoert: „dat veil treffelycke luyden lieten
ter predicatie te gaen, so lange als die daer ge-
sungen werden“, gedreven „deur eenen oprechten
yver, die sy syn dragende tot de vorderinghe van
Godes dienst ende grootmaeckinge synes heyligen
naems, dan deur affectie die sy tot eenige personen

wordt gescholden, die krancke oock nyet visi-
teert, sal men dit brengen ad classen Arnhemien-
sem.

27. Gooswynus Dorre (van Oldebroek) begheert
van de kerckenraedt ter Elburgh, dat men synen
Coster vlytich vermane dat hy beter achttinghe
hebbe op syne schoole, dit heeft Wynandus aen-
genomen.

28. Die Classis vindt voor guet ende geraetsam voor
ditmael gene gedeputeerden op den Arnhemischen
classen te senden, gemerckt sie geen g.....? en
hebben aen twe, die zie schryfftelickx oversenden.

29. Op den toecomenden Synodum in den welke
toe Harderwyck sal geholden worden sullen reysen
ende bywonen Wythelmus Wyrzfeldius ende een
olderlinck uit Harderwyck; Petrus Kintzius, ende
een olderlinck toe Nykercken.

30. Die gedeputeerden desses Classis sullen voor
dit tegenwoordighe jaer wesen die kercke tho
Harderwyck.

31. Die thoecomende Classis sal geholden worden
tot Epe welke verschryvinghe sal geschieden by
den kercke toe Harderwyck.

32. Nae geholden censura morum es desse Actie
myt een dancksegginghe besloeten, ende die bro-
dern syn myt vrede ende eendrachticheit ge-
scheyden.

WINANDUS JOHANNIS, praeses.
JOHANNES SANDERUS, assessor.
TIMANNUS ALBERTUS, scriba.